

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНІВ ТА ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ АНГЛОМОВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

Сумуючи їх, ми встановили, що при цьому ми виконуємо мовленнєвий акт, що, грубо кажучи, є еквівалентно висловлюванню деякого речення з певним смислом і референцією, а останнє, в свою чергу, приблизно еквівалентне «значенню» в традиційному розумінні. Потім ми визначили, що ми виконуємо також позамовленнєвий акт, інформуючи, наказуючи, попереджаючи, тобто, виголошуючи висловлювання, які мають відому (зумовлену) силу. По-третє, ми можемо виконувати також мовленнєво-впливаючі акти: те, чого ми досягаємо через і за допомогою говоріння, – переконання, залякування, примус чи навіть здивування і введення в оману. Таким чином, ми отримуємо три, якщо не більше, різних смисли чи виміри «вживання речень» чи «вживання мови» [1; с.108].

Дж. Сірл пропонує нову модель комунікативної ситуації. Поряд з такими компонентами як мовець, слухач, висловлювання, обставини, без яких не обходиться ні одна модель спілкування, комунікативна ситуація включає також ціль і результат мовленнєвого акту. Дж.Сірл першим робить спробу розмежувати непрямі і прямі акти. Використовуючи поняття комунікативної інтенції, він акцентує увагу на її зв'язку із значенням самого висловлювання. Якщо мовна структура мовленнєвого акту співпадає з комунікативним наміром мовця (мовець має на увазі те, що говорить), то мовленнєвий акт вважається прямим, якщо ж вона не співпадає, то в такому випадку має місце непрямий мовленнєвий акт. Іллокутивна ціль такого акту спрямована на те, щоб слухач виконав певну дію.

Дж. Сірл, який детально розкрив поняття непрямого мовленнєвого акту, зауважив, що не завжди можна судити про те, що хоче сказати мовець своїми висловлюваннями за значенням речення [3; с.31-32].

Релевантним для непрямих висловлювань слід вважати також розмежування двох видів значень: власного і прагматичного [4; с.15]. Беручи до уваги власне семантику висловлювання, Ф.Реканті виділяє локутивну силу, яка виражена у реченні буквально, і відмежовує її від іллокутивної сили, яка проявляється у тому чи іншому контексті [5; с.207]. Отже, логічно було б припустити, що для індикації прямої чи непрямості висловлювання визначальним може бути контекст. Загалом, повний аналіз мовленнєвих актів передбачає звернення до таких рівнів їх організації як форма, семантика та комунікативна інтенція.

Усвідомлення специфіки непрямих директивних мовленнєвих актів допоможе англomовному комунікатору подолати недосконалість свого усного мовлення та досягнути високого рівня комунікативної компетенції.

Література

1. Austin J.L. How to do things with words. - Oxford: Clarendon Press, 1962.
2. //Новое в зарубежной лингвистике., 1982. - С.19-21.
3. Searle J.R. Expression and meaning. - Cambridge Univ. Press, 1979, pp.31-32.
4. Гак.В.Г. Прагматика, узус и грамматика речи. //Иностранные языки в школе., 1982, №5, - С.15.
5. Strawson P.F. Logico-linguistic papers., London, 1974.
6. Recanti F. Some remarks on explicit performatives, indirect speech acts, locutionary meaning and truth value. - In: Speech Acts Theory and Pragmatics. Reidel, 1980, p.205-220.

Інтенсивна взаємодія країн, їхні економічні відносини, міжнародний розподіл праці, обмін ноу-хау, залучення новітніх технологій, сучасних форм менеджменту, тощо впливають на мовний континуум та визначення пріоритетних напрямків лінгвістичних студій ХХІ століття. Серед таких напрямків можна виокремити англomовну економічну терміносистему, оскільки економіка та економічні процеси є провідними галузями соціальної діяльності суб'єкта.

Спектр дослідження англomовної економічної терміносистеми варіюється: від структурно-семантичних характеристик окремих термінів та термінологічних сполучень [1; 3] до фреймової структуризації окремих її шарів [2]. При визначенні методології дослідження термінів і/або термінологічних словосполучень науковець стикається із дихотомією «функціональний vs. нормативний підхід».

Дослідження терміна/термінологічного словосполучення в межах нормативного (прескриптивного підходу) здійснюється в тому випадку, якщо науковець вважає термін і/або термінологічне словосполучення особливою одиницею, що має спеціальне значення.

Функціональний (дескриптивний) підхід ґрунтується на положенні про те, що термінологічною одиницею може бути будь-яке слово/словосполучення, залучене із загально-літературної мови, що відбиває термінологічне поняття певної логіко-предметної спеціальної галузі знань та діяльності.

Таким чином, сучасне термінознавство може бути як нормоцентричним, так і лінгвоцентричним. Для представників обох напрямків спільним є визнання нормативних вимог до терміна і/або термінологічного словосполучення, а саме, наявність дефініції, однозначність, точність, короткість, системність, емоційно-експресивна нейтральність, незалежність від контексту, відсутність синонімів, антонімів, омонімів, полісемантів, тощо.

Водночас, доведено, що дотримання певних вимог термінами/термінологічними словосполученнями не завжди можливе. Так, наприклад, науковцями виявлена наявність синонімії, антонімії, полісемії, омонімії [1, с. 8-9; 3, с. 7-9], що свідчить про мовну асиметрію термінів. Усунення ознак асиметрії терміна здійснюється завдяки зусиллям термінознавців, які працюють над упорядкуванням (приведенням термінів у відповідність до нормативних вимог), стандартизацією та уніфікацією термінів.

У лінгвоцентричному термінознавстві окремий шар досліджень здійснений у сфері фіксації та функціонування термінів, тобто з поєднанням статичного та динамічного аспектів дослідження природи терміна. Терміни / термінологічні словосполучення є інструментом наукового пізнання та спілкування, тому дослідження їхнього вживання у професійному контексті є актуальним.

Первинною сферою функціонування термінологічних одиниць є мова для спеціальних цілей. Якщо інформація передається через письмовий канал, то джерелом термінологічного функціонування є монографії, підручники, статті, тощо. Спілкування автора з реципієнтом відбувається за умови однакового рівня обізнаності та знання відповідного термінологічного тезаурусу. Вторинною сферою функціонування термінів є мова періодичних видань економічної тематики, матеріал яких призначений більш широкому колу читачів.

Отже, поєднання статичного та динамічного аспектів дослідження дає змогу виявити об'єктивну картину розвитку як окремих термінів / термінологічних словосполучень, так і окремих шарів англомовної економічної терміносистеми, зокрема.

Вищезазначене зумовлює вибір предмету нашого дослідження – дієслівних об'єктних словосполучень англомовної економічної терміносистеми.

Дослідження термінологічних об'єктних словосполучень (ТДОС) здійснюється у руслі функціонального підходу до терміна як мовного знака. Матеріал дослідження був відібраний як з лексикографічних, так і з текстових джерел. Опис структурно-семантичних та функціональних особливостей ТДОС здійснюється за допомогою комплексної методики дослідження.

Вивчення особливостей ТДОС починається з встановлення структурно-семантичних характеристик 532 основ дієслів – стрижневих компонентів словосполучень з наступним виявленням закономірностей їхньої зовнішньої валентної структури. Метод моделювання дав змогу виявити наявність 6 основних моделей та 11 мікромоделей із загальною кількістю у 2619 ТДОС.

Дослідження системних зв'язків виявило синонімію, антонімію, полісемію та омонімію ТДОС, що підтверджує результати досліджень науковців про притаманність терміну як мовному знакові ознак асиметрії.

Динамічний аспект дослідження ТДОС здійснювався на матеріалі фахових видань з економіки та періодичних видань економічної тематики, що дало змогу виявити їхні лінгво-когнітивні особливості, а саме здатність компактно передавати інформацію про певну екстралінгвістичну ситуацію економічної діяльності та активізувати у свідомості реципієнта відповідні знання стосовно цієї ситуації і відповідно її інтерпретувати.

Література

1. Гутиряк О.І. Англійська термінологія маркетингу: Структура та семантичні характеристики : автореф. дис. канд. філ. наук: спец.10.02.04. „Германські мови“ / О.І. Гутиряк. – К., 1999. – 18 с.

2. Ивина Л.В. Номинативно-когнитивное исследование англоязычной терминосистемы венчурного финансирования: автореф. дис. канд. фил. наук: спец. 10.02.04 „Германские языки“ / Л.В. Ивина. – М., 2001. – 24 с.

3. Куделько З.Б. Англійська терміносистема ринкових взаємин: синтагматичні та парадигматичні особливості : автореф. дис. канд. філол. наук: спец. 10.02.04 „Германські мови“ / З.Б. Куделько. – К., 2003. – 20 с.

Л.Л. Білінська,

Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка

НАЙМЕНУВАННЯ У ФОРМІ ПРИЙМЕНИКОВИХ КОНСТРУКЦІЙ У МІКРОТОПОНІМІ ПУКУТТЯ

У мікротопонімії часто вживаними є назви у формі приєменникових конструкцій. Р. Мрузек підкреслював характерну для мікротопонімії тенденцію „до ідентифікації об'єктів через окреслення їх розташування щодо інших об'єктів“ [4.138-139], або ж локалізування номінованих денотатів серед місцевих реалій. Вони вказують на розташування однієї реалії відносно іншої, більш примітної і відомої мовцям. Такий тип найменувань, підкреслюють лінгвісти, є „характерним для мікротопонімії і майже не вживається в ойконімії“ [2.20]; [3.102]. Вибір приєменника для креації найменування зумовлюється просторовою локалізацією об'єкта, словотвірною моделлю служить усталена у мові апелятивна конструкція.

Такі назви виражають „напрямок, у якому слід іти до мікрооб'єкта, місцезнаходження об'єкта, напрямок і місцезнаходження одночасно“ [1.97].

Зібрані мікротопоніми Пукуття у формі приєменникових конструкцій можемо поділити, використовуючи запропоновану А. Нікітіним [цит. за 1.97] класифікацію, на 4 групи:

а) назви, що складаються з приєменника та іменника у непрямому відмінку. При творенні таких найменувань використовуються приєменники *за, під, на, коло, в, до, через, між, від, над, при, з*, що мають просторове значення і надають мікротопонімам різного смислового навантаження: *пас. В Ямах* (Раш. Гор.), *п. За Мошлами* (Топ. Гор.), *ур. На Верхах* (Дебесл. Кол.).

б) назви, які складаються із двох приєменникових конструкцій. Приєменники у таких конструкціях не лише визначають просторову локалізацію об'єкта, а й уживаються для синтаксичного зв'язку компонентів назви. „Один компонент означає широке поняття, другий – звужує його“ [1.68], конкретизує першу частину назви: *ч.с. Де Олена Під Корчівкою* (Т. Кол.), *п. За Рудов На Двох Горбах* (Т. Кол.), *виїзд Коло Хреста В Лозах* (Груш. Кол.), *п. Над Кадубчиком Під Хрестом* (Т. Кол.). Такі розширені препозиційні конструкції засвідчують структурну різноманітність багатоконпонентних мікротопонімних утворень.

в) назви, які складаються з іменника у називному відмінку і приєменникової конструкції, яка пояснює іменник:

м.пр. Жорна Під Берігом (Миш. Кол.), *м.куп. Перевіз На Млинівці* (Ілл. Сн.), *п. Поле На Куті* (Топ. Гор.), *п. Сіножста Від Чортовецького* (Рос. Гор.).

г) назви, у яких основне слово (іменник) пояснюється двома залежними від нього: прикметником та приєменниковою конструкцією. У таких конструкціях мікрооб'єкти характеризуються із двох аспектів: 1) прикметник вказує на його розмір, приналежність і т.д., 2) приєменникова конструкція – напрямок або місцезнаходження: *кр. Червона Керниці Коло Герчихи* (Ор. Сн.). У таких найменуваннях приєменникова конструкція фактично є функціональним доповненням двокомпонентної складеної назви, що „...як цілісність виконує